

Orientace v dostupných e-zdrojích

Databáze

Systém sloužící k modelování objektů a vztahů reálného světa (včetně abstraktních nebo fiktivních) prostřednictvím digitálních dat uspořádaných tak, aby se s nimi dalo efektivně manipulovat, tj. rychle **vyhledat**, načíst do paměti a provádět s nimi potřebné **operace** – zobrazení, přidání nových nebo aktualizace stávajících údajů, matematické výpočty, uspořádání do pohledů a sestav apod. Základními prvky databáze jsou **data a program pro práci s nimi**. Datový obsah tvoří množina jednotně strukturovaných dat uložených v paměti počítače nebo na záznamovém médiu, jež jsou navzájem v určitém vztahu a tvoří určitý celek z hlediska obsažených informací; data jsou přístupná výhradně pomocí speciálního programového vybavení – systému řízení báze dat. Podle typu obsažených dat se rozlišují databáze textové (mezi nimi lze dále vyčlenit databáze plnotextové, bibliografické, referenční, faktografické), numerické, obrazové, multimediální. Podle způsobu práce uživatele s daty se rozlišují databáze umožňující zápis dat (např. firemní transakční systémy, modul katalogizace knihovnického systému) a databáze umožňující pouze vyhledávání a čtení dat (např. databáze v databázových centrech, OPAC, datové sklady). Někteří autoři používají termín databáze v zúženém významu pro označení pouze datového obsahu databáze (datová základna) nebo pouze programu pro práci s daty (systém řízení báze dat).

- **databáze** dnes znamená prakticky jakoukoliv „bázi dat“, kde jsou uspořádány záznamy – data (na úřadech, v kancelářích, nemocnicích, ...) a je možné jejich vyhledání
- z knihovnického hlediska jsou databáze specializovány na určitý obor, území, zemi, oblast
 - katalogy
 - databáze – dnes se používá označení EIZ (elektronické informační zdroje)

Proč databáze potřebujeme?

- aby nám poskytli rychlou orientaci
- jsou přehledné
- mají vyhledávací nástroje
- rychle zjistíme, zda existuje něco
 - na určité téma
 - od určitého autora
 - od určitého nakladatele
 - jaké má pacient výsledky
 - jaký lék má jaké kontraindikace ...

Typy databází

- podle typu zprac. dat:
 - textová
 - bibliografická
 - fulltextová
 - faktografická
 - kombinovaná
 - numerická
 - obrazová
 - multimediální
- podle způsobu práce
 - možný zápis
 - pouze vyhledávání a čtení
- podle obsahu:
 - oborová
 - polytematická
- podle rozsahu:
 - národní
 - mezinárodní
- podle typu dokumentu:
 - články z časopisu
- patentové
 - DB šedé literatury
 - firemních informací atd.

Historie vzniku databází

- předchůdci – inventární seznamy kostelů a klášterů
- katalogy knihoven
 - (vázané knihy, lístkové, dnes elektronické)
 - informace, co je ve fondu
- bibliografie, citační rejstříky, referátové časopisy
 - rozvoj vědy, šíření knih, vznik periodik – moc informací, které vedou k potřebě vzniku bibliografií – v

Databáze dnes

- v dnešním pojetí přišly s rozvojem PC a telekomunikační techniky
 - informační průmysl
- producent, distributor, provozovatel, zprostředkovatel (broker), databázová centra – uživatel ... peníze
- tištěné – elektronické – magnetopáskové služby – na disketách – na CD – internet – web

Kdo krouží kolem databází?

- producent – ten, kdo ji tvoří (komerční či nekomerční instituce)
- provozovatel – dává k dispozici vyhledávací software a stará se o to, aby databáze fungovala
- databázová centra – zprostředkovávají více DB pod jedním uživatelským rozhraním
- zprostředkovatel – zajišťuje přístup do databáze nebo styk s DB centrem (knihovna, information brokers)
- uživatel – DB využívá

Jaké jsou trendy?

- user friendly prostředí
 - centra se orientují na koncového uživatele
 - intuitivní vyhledávání
- propojování jednotlivých databází
 - např. bibliografických informací s plnými texty
- různé přidané služby
 - odkazy na katalogy
 - přidané služby – CUNI link / Find it @ CUNI / SFX (najde plný text článku, odkáže na autora)
 - paralelní vyhledávání
- poskytování DB prostřednictvím Internetu
- vzdálený přístup (z domova, odkudkoliv!)

Základy vyhledávání – řešeršní strategie

- formulace dotazu – (co hledám?!) – důležité formulovat!
- výběr klíčových slov – (MeSH, jiné tezaury, zjistit používané slovníky termínů)
- výběr EIZ
- sestavení dotazu – (booleovské a proximitní operátory)
- vyhledání záznamů
- práce s výsledky (zajištění plného textu)

Klíčová slova, výrazy tezauru

- MeSH = Medical Subject Headings
 - slovník používaných termínů pro medicínu
 - slovní vyjádření i číselná notace
 - vytváří: National Library of Medicine – Bethesda
 - překlad: Národní lékařská knihovna v Praze
 - URL: www.medvik.cz (<https://www.medvik.cz/bmc/>) – záložka MeSH
- vlastní klíčová slova – pro vyhledávání fulltextové

Kde hledat?

- informovat se, co má „vaše“ instituce, firma, podnik přístupné
- portály databází (ukázky)
 - na UK – portál elektronických zdrojů „PEZ“ – <http://pez.cuni.cz>
 - na webu 1.LF UK – <https://www.lf1.cuni.cz/>
 - na webu knihovny 1.LF UK – <https://uvi.lf1.cuni.cz/>
 - NLK – <https://nlk.cz/>
 - NK ČR – <https://www.nkp.cz/>,
 - Infozdroje – <https://www.infozdroje.cz/> (portál dodavatele AiP)
- rozhodnout se, jakou databázi použijete
 - polytematickou, oborově zaměřenou
 - bibliografickou, fulltextovou, faktografickou ...

Druhy přístupu

- přímý přístup
 - funguje pouze z organizace, která má databázi předplacenou
 - přístup je zajištěn na základě IP-adres (systém ví, odkud přistupujete a dle toho vás do databáze pustí nebo přístup odmítne)
- vzdálený přístup
 - přístup odkudkoliv na základě ID a hesla

- přihlásíte se na server, zadáte ID a heslo a systém vás připojí k databázi
- existují různé systémy
- na UK se nyní používá EZproxy
- NLK používá SerialsSolution
- federativní vyhledávání (paralelní vyhledávání)
- na UK systém MetaLib – umožňuje prohledávat více různých databází najednou – <http://metalib.cuni.cz>

Paralelní prohledávání

- na UK se používá systém MetaLib
- umožňuje prohledávání více zdrojů najednou – pod jedním uživatelským rozhraním
- <http://metalib.cuni.cz> (registrace na ID / heslo)

Služby „přidané hodnoty“

- Univerzita Karlova používá SFX (příklady)
 - propojení na plné texty dokumentů z bibliografických, indexových, abstraktových databází a z vyhledávacích služeb
 - propojení na další relevantní on-line služby
- holdings – vlastnictví dokumentu – propojeno s katalogem UK
- citace.com – propojení s webem <https://www.citace.com/> a předvyplněním formuláře
- impact faktor – propojení s db JCR

BMČ – Bibliographia Medica Čechoslovaca

- národní lékařská bibliografie – zpracovává články v českých časopisech, ale i monografie, sborníky, přednášky, recenze knih
- producent: Národní lékařská knihovna
- historie: snahy o bibliografické podchycení se datují od konce 19. století a až do roku 1945 jsou spojovány se jmény významných českých lékařů, systematicky od roku 1947, poprvé vyšlo v roce 1949
- tezaurus: dříve MDT, od roku 1970 MeSH
- podoba – tištěná, DVD (BiblioMedica), online

MEDLINE

- bibliografická databáze světových lékařských článků z periodik (více americká)
- biomedicínská literatura, zaměřená více na klinickou medicínu – obsaženy jsou:
 - Index Medicus
 - Index to Dental Literature
 - International Nursing Index
- producent: National Library of Medicine (Bethesda)
- související názvy: Index Medicus, PubMed
- historie – poprvé publikována v roce 1879 (chirurg Dr. John Shaw Billings)
- tezaurus: MeSH
- podoba: tištěná, online (retrospektiva až do 50-tých let)

EMBASE

- bibliografická databáze světových lékařských článků z periodik (více proevropská)
- obsahuje literaturu z oblasti biomedicíny a farmakologie
- producent: Elsevier
- související názvy: Excerpta Medica Abstract Journals
- historie: Excerpta Medica založena skupinou lékařů v roce 1946 pro podporu toku lékařských informací
- tezaurus: Emtree
- podoba: tištěná, online (od 80-tých let)

Web of Science

- citační rejstřík Science Citation Index
- databáze založená na předmětovém vztahu mezi dvěma články (citovaný a citující)
 - Citation Index – rejstřík děl citovaných v daném roce
 - Source Index – informace o citujících pracích
- producent: Institute for Scientific Information ve Philadelphii
- historie: první svazek vyšel pokusně v roce 1963 a zahrnoval literaturu za rok 1961, od roku 1964 vychází pravidelně

Odkazy

Související články

- Informace a informační instituce

- Katalogy (1. LF UK, NT)
- Základy vyhledávání ve volných zdrojích
- Orientace v dostupných e-zdrojích
- Informační zdroje na UK
- Fulltextové elektronické informační zdroje
- Citování použité literatury
- Digitální portfolio z pohledu VaV
- Písemná vědecká nebo odborná komunikace

Zdroj

- STEJSKALOVÁ, Jitka. *Orientace v dostupných e-zdrojích Vyhledávání v bibliografických databázích, MeSH, způsoby přístupu* [online]. [cit. 2012-03-15]. <<https://el.lf1.cuni.cz/p63816350/>>.